

علی بلوکباشی
آشپز و آشپزخانه

پژوهشی انسان‌شناختی در تاریخ اجتماعی هنر آشپزی

فرهنگ جاوید

فرهنگ جاوید

دفتر مرکزی: تهران، میدان امام حسین، خیابان صفای شرقی، کوچه شهید احمد جاوید
شماره ۷، طبقه سوم صندوق پستی ۱۴۱۵۵-۵۴۳۱

www.Farhang-eJavid.com

تلفن: ۰۲۱-۳۱۵۰۳۸

Ali Bulookbashi

Cook and Kitchen

An Anthropological Research on the Process of Social History of Culinary Art

Farhang-e Javid Publication, 2013

آشپز و آشپزخانه: پژوهش انسان‌شناختی در تاریخ اجتماعی هنر آشپزی

علی بلوکباشی

مجموعه فرهنگ و علوم انسانی = دبیر مجموعه: علیرضا جاوید

مدیر هنری، طراح جلد: محمدباقر جاوید = صفحه‌آرا: احمد جاوید

ویرایش: تحریریه فرهنگ جاوید = ناشر: انتشارات فرهنگ جاوید

چاپ اول: ۱۳۹۲ = تعداد: ۱۰۰۰ نسخه = قیمت: ۱۸,۰۰۰ تومان

لیتوگرافی: هزاره = چاپ: تراهه

© کلیه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای انتشارات فرهنگ جاوید محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر مجوع است.

Bulookbashi, Ali, 1935 -

بلوکباشی، علی، ۱۳۱۴ -

آشپز و آشپزخانه، علی بلوکباشی، تهران: فرهنگ جاوید، ۱۳۹۲.

۳۳۶ ص. (مجموعه فرهنگ و علوم انسانی)

ISBN: 978-600-6182-34-6

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۸۲-۳۴-۶

۱. آشپزی، ۲. جنبه‌های اجتماعی، ۳. آشپزخانه‌ها، بلوکباشی، علی، ۱۳۱۴ - مؤلف.

۶۴۱/۵ - ۳۰۸۶۲۰۳

۱۳۹۱ ۸۴/۱۱ TX ۷۲۵

فهرست

درآمد	
۱۵	
۱۶	حیوان آشپز
۲۰	نقش آشپز
۲۱	آشپزی عالی
۲۲	نقش زنان
۲۷	گونه‌گونی طبایع
۲۸	سیطره نظام غذایی
۳۱	محتوای موضوعی کتاب

بخش نخست: آشپزی

۳۷	فصل اول	آشپزی، ریشه و معناشناسی
۳۷		آشپزی، تعریف
۳۷		ریشه و معناشناسی
۴۱	فصل دوم	پیدایش آشپزی
۴۱		پیدایش
۴۵	فصل سوم	روش‌های آشپزی
۴۵		روش‌های کلی آشپزی
۴۶		تقابل طبیعت و فرهنگ در آشپزی

۴۹	زمینه تاریخی آشپزی	فصل چهارم
۴۹	دوره باستان / ایران	
۵۲	سرزمین های عرب	
۵۳	دوره اسلامی / سده های آغازین	
۵۵	آشپزی و جنسیت	فصل پنجم
۵۵	نقش زنان در بنیان گذاری هنر آشپزی	
	نقش زنان در فرهنگ آشپزی ایران	
۵۶	و جوامع اسلامی	
۵۷	وابستگی مردان به آشپزی زنان	
۵۸	هنر آشپزی، ملاک شایستگی برای همسرگزینی	
۵۹	سرخپزانی و دختران	
۶۰	دگرگونی در ارزش های سنتی	
۶۳	آشپزی ایرانی	فصل ششم
۶۳	جوهره هویت فرهنگ	
۶۵	نقش آشپزی در تمایز طبقاتی / ایران	
۷۴	جوامع دیگر اسلامی	
۷۵	تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آشپزی ایرانی	
۷۸	جهانی شدن فرهنگ آشپزی	
۸۳	ویژگی های کیفی در آشپزی	فصل هفتم
۸۳	چربی و روغن	
۸۴	روغن حیوانی	
۸۵	روغن دانه های گیاهی	
۸۵	زیتون	
۸۶	کنجد	
۸۶	خشخاش و پنبه دانه	
۸۷	دگرگونی در مصرف روغن و چربی	
۸۸	رنگ و بو و طعم	
۹۰	بوافزارها و ادویه ها	
۹۳	پیاز و نعناع داغ	
۹۴	کارکرد طعم و بو	

بخش دوم: آشپزخانه

فصل اول آشپزخانه واجاق

۹۷

آشپزخانه

۹۷

اجاق / پیشینه

۹۸

اجاق بندی

۹۹

اجاق، نماد قداست

۱۰۰

فصل دوم اقسام آشپزخانه

۱۰۳

آشپزخانه خانگی

۱۰۴

آشپزخانه سنتی

۱۰۴

آشپزخانه نوین

۱۰۶

آشپزخانه دریایی-اعیانی

۱۰۸

آشپزخانه ساحلی

۱۰۸

آشپزخانه اعیانی

۱۱۲

آشپزخانه عمومی

۱۱۳

آشپزخانه رسمی

۱۱۳

آشپزخانه های بازاری

۱۱۵

فصل سوم آشپزخانه بازاری

۱۱۷

بازار طبّاخان

۱۱۷

خوراک پزی بازاری

۱۱۸

دکه های ثابت

۱۲۰

نان پزی یا نانوايي

۱۲۱

هلیم و هریسه پزی

۱۲۳

دیزی پزی

۱۲۵

آش پزی

۱۲۶

کله پزی

۱۲۷

بريانی پزی

۱۲۷

کباب پزی و چلوپزی

۱۲۸

فضای خوراک پزی

۱۲۹

معماری دکان

۱۳۰

استقبال از مشتری

۱۳۱

۱۳۲	بساط‌داری ستار
۱۳۳	غدسی‌پزی
۱۳۳	سیراب‌پزی
۱۳۴	جغورِ بَغورِ پزی
۱۳۵	آشپزخانهٔ فرنگی
۱۳۵	از سنت به تجدد
۱۳۶	رستوران
۱۳۸	دکه‌های غذاهای حاضری
۱۳۹	اسباب و سوخت آشپزخانه
۱۳۹	اسباب آشپزخانه
۱۴۱	ابزارهای پخت‌وپز
۱۴۳	سوخت آشپزخانه
۱۴۵	امور حیثیت

بخش سوم: صنف آشپز

۱۵۱	فصل اول	جماعت پزنده
۱۵۱		پیشینه
۱۵۱		پیشینهٔ افسانه‌ای
۱۵۳		پیشینهٔ تاریخی
۱۵۵	فصل دوم	آشپزان بازاری
۱۵۵		بازار اصفهان
۱۵۶		بازار تهران
۱۵۹	فصل سوم	آشپزان درباری
۱۵۹		آشپزان درباری ایران
۱۵۹		گسترده‌گی آشپزخانه
۱۶۰		مناصب کارکنان آشپزخانهٔ درباری
۱۶۵		آشپزان در جوامع اسلامی
۱۶۵		آشپزانِ دستگاه خلافت
۱۶۶		مناصب کارکنان مطبخ خلفا
۱۶۷		آشپزان ترکیهٔ عثمانی

۱۶۷	مطبخ کاخ های سلطانی
۱۶۹	مطبخ نهاد های خیریه
۱۶۹	مطبخ عمارت
۱۷۰	مطبخ زاویه
۱۷۳	فصل چهارم چهره های معروف در صنف آشپز
۱۷۳	نام داران مُنتَسَب به طبّاخ
۱۷۴	نام داران آشپزخانه های شاهی و بازاری
۱۷۷	فصل پنجم مهارت های گزینش آشپز
۱۷۷	ویژگی ها و مهارت های شغلی
۱۸۰	خصایص معنوی
۱۸۱	حاشیه آشپزی

بخش چهارم: آشپزی نامه نویسی

۱۸۷	فصل اول آشپزی نامه نویسان
۱۸۹	ایران / دوره باستان
۱۹۰	دوره اسلامی
۱۹۰	سده های آغازین
۱۹۰	اطعمه سرایی
۱۹۲	عصر صفوی / نمونه های کهن
۱۹۶	عصر قاجار / اطعمه سرایی
۲۰۶	آشپزی نامه فرنگی
۲۰۷	کاربرد عملی رسالات آشپزی
۲۰۹	فصل دوم سنت های آشپزی نامه نویسی
۲۰۹	آشپزی نامه نویسان زن / ایران
۲۱۳	زن نویسان دیگر
۲۱۶	آشپزی گیاهی و بی گوشت
۲۱۸	نوشته ای مردانه با چاشنی هنر زنانه
۲۲۱	فصل سوم آشپزی نامه های قومی محلی
۲۲۵	فصل چهارم آشپزی نامه های ایرانیان مهاجر
۲۲۵	هندوستان

۲۲۸	آشپزی نامه های دیگر در هند	
۲۲۸	امریکا	
۲۳۵	آشپزی نامه نویسی در جهان اسلام	فصل پنجم
۲۳۵	طلایه	
۲۳۶	دوره عباسی	
۲۴۱	آثار دیگر	
۲۴۳	دوره معاصر / جوامع عرب	
۲۴۳	بصر	
۲۴۴	لبنان	
۲۴۷	الجزایر	
۲۴۸	مراکش	
۲۴۹	اردن	
۲۵۰	عربستان	
۲۵۱	عراق	
۲۵۲	کویت و بحرین	
۲۵۳	سایر جوامع اسلامی	
۲۵۳	آذربایجان	
۲۵۴	ازبکستان	
۲۵۵	افغانستان	
۲۵۶	تاجیکستان	
۲۵۶	کتاب های آشپزی تاجیکی به روسی	
۲۵۷	ترکیه	
۲۶۱		کتاب شناسی
۲۷۳		تصاویر
۲۸۹		واژه نامه
۳۱۳		نمایه